

marie claire

100

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

Ε Ν Α Ρ Χ Η Η Μ

Έλεν Κέλερ

Χάνα Άρεντ

Άννα Αχμάτοβα

Μάργκαρετ Μίτσελ

Άγκαθα Κρίστι

Βιρτζίνια Γουλφ

Κάρεν Μπλίξεν

Κολέτ

Σίλβια Πλαθ

Τόνι Μόρισον

Μαργκερίτ Γιουρσενάρ

Γερτρούδη Στάιν

Ζακλίν ντε Ρομιγί

Κάθριν Γκράχαμ

Αναΐς Νιν

Σιμόν ντε Μποβουάρ

Γ Ε Ν Ο Υ Σ Θ Η Λ Υ Κ Ο Υ

Ο 20ός ΑΙΩΝΑΣ ΣΗΜΑΔΕΥΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ ΕΙΣΟΔΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ -ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ. ΕΠΩΝΥΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΦΗΣΑΝ ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΤΙΒΟ, ΣΥΧΝΑ ΦΤΑΝΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΑ ΥΠΑΤΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΑΕΙΩΜΑΤΑ. ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΑΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΞΑΝ ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΥΦΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. ΑΛΛΕΣ ΔΙΕΓΡΑΨΑΝ ΜΙΑ ΗΡΩΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ, ΤΙΜΩΝΤΑΣ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΟΥΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΕΙΔΟΣ. ΑΛΛΕΣ ΕΞΕΛΙΧΤΗΚΑΝ ΣΕ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΥΤΕΣ, ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΕΣ ΣΤΙΣ ΣΚΟΤΕΙΝΕΣ ΣΗΡΑΓΓΕΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ. ΟΜΩΣ, ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ, ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΑΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΦΕΡΑΝ ΝΑ ΔΙΕΥΡΥΝΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ ΜΑΣ ΟΤΙ ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΛΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΧΟΥΝ ΚΟΙΝΗ ΡΙΖΑ.

ΕΛΕΝ ΚΕΛΕΡ (1 8 8 0 - 1 9 6 8) Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Α Σ , Α Κ Τ Ι Β Ι Σ Τ Ρ Ι Α Νίκησε το σκοτάδι και τη σιωπή .

Η Έλεν Κέλερ έγινε το σύμβολο της νίκης της ανθρώπινης θέλησης πάνω στη φυσική αναπηρία, σπάζοντας το σκοτάδι και τη σιωπή που την τύλιγαν, και διέγραψε μια επιτυχημένη πορεία ως συγγραφέας, αφηγούμενη την προσωπική της εμπειρία. Ακόμα, ως μαχητική σοσιαλίστρια και σουφραζέτα, πήρε δημοσίως θέση πάνω σε όλα τα επίμαχα θέματα της εποχής της. Μια παιδική ασθένεια, σε ηλικία 19 μηνών, την αφήνει τυφλή, κωφάλαλη και ανίκανη να επικοινωνήσει με το περιβάλλον της. Τα γενέθλια της ψυχής της είναι η 3η Μαρτίου του 1887, όταν η Άνι Σάλιβαν, η εμπνευσμένη και αφοσιωμένη δασκάλα της –φτωχή και τυφλή η ίδια μέχρι τα 15 της, όταν θεραπεύτηκε χάρη σε μια πετυχημένη εγχείρηση– μπαίνει στη ζωή της. Στην αυτοβιογραφία της *Η ιστορία της ζωής μου*, η Κέλερ περιγράφει τη συγκλονιστική στιγμή –στα 6 χρόνια της– που της αποκαλύφθηκε το μυστήριο της γλώσσας, όταν η Σάλιβαν «συλλάβισε» τη λέξη νερό στο ένα χέρι της, καθώς της έριχνε νερό πάνω στο άλλο. Την ίδια ημέρα μαθαίνει άλλες τριάντα λέξεις,

μεταξύ των οποίων και τη λέξη «δασκάλα». Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει να αποκαλύπτεται με γοργούς ρυθμούς η απίστευτη φιλομάθεια και ευφυΐα της. Έμαθε να διαβάζει με τη μέθοδο Μπράιγ και, σιγά σιγά, να «μιλάει», όπως επίσης να διαβάζει τα χείλη μέσω της αφής. Σε ηλικία 14 ετών φοίτησε σε μια σχολή κωφών στη Νέα Υόρκη, στα 16 παρακολούθησε τη Σχολή για Νεαρές Κυρίες στη Μασαχουσέτη και στα 20 κατάφερε να περάσει επιτυχώς τις εισαγωγικές εξετάσεις για το αριστοκρατικό κολέγιο Ράνκλιφ, απ' όπου αποφοίτησε μετ' επαίνων το 1904, έχοντας εντυπώσει στα ελληνικά, στα λατινικά, στα γαλλικά και στα γερμανικά. Τα δίδακτρα τα κατέβαλαν εύποροι θαυμαστές της. Με την έκδοση της αυτοβιογραφίας της, το 1903, γίνεται διάσημη. Ακολουθούν και άλλα βιβλία, μεταξύ αυτών και το *Teacher* (1955), με το οποίο αποτίει φόρο τιμής στη δασκάλα της, που πέθανε το 1936 (στη φωτογραφία, η Κέλερ, αριστερά, «διαβάζει» το πρόσωπο της Σάλιβαν). Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η ζωή της Έλεν Κέλερ σφραγίστηκε από τη σχέση της με την ταλαντούχα παιδαγωγό της, η οποία συνδύαζε την πειθαρχία, την εφευρετικότητα και

την αφοσίωση στη μαθήτριά της και η οποία την ακολούθησε στα ταξίδια και στις ομιλίες της σε όλο τον κόσμο. Η Έλεν Κέλερ υποστήριξε το δικαίωμα της ψήφου για τις γυναίκες και το δικαίωμα των κωφάλαλων για καλύτερες συνθήκες ζωής, ενώ τοποθετήθηκε κατά της θανατικής ποινής και της παιδικής εργασίας και υπέρ των εργατικών δικαιωμάτων και του ελέγχου των γεννήσεων. Το 1917 κάνει έκκληση υπέρ μιας γενικής απεργίας, ώστε να αποτραπεί η συμμετοχή των ΗΠΑ στον πόλεμο. Όπως γράφει η ίδια σε ένα από τα πολλά βιβλία της, «η ζωή ή είναι μια τολμηρή περιπέτεια ή δεν είναι τίποτα». Ίσως αξίζει να τη θυμόμαστε λιγότερο ως «ηρωική ανάπηρη» και περισσότερο ως μία από τις πιο γοητευτικές και συγκροτημένες προσωπικότητες του 20ού αιώνα. Μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, είχε μια κόκκινη σημαία μονίμως απλωμένη στον τοίχο του δωματίου της. Ψηλή, λεπτή, κομψή, με το βλέμμα καρφωμένο στο άπειρο, ένιωθε τις δονήσεις από τα ενθουσιώδη χειροκροτήματα που συνόδευαν κάθε δημόσια εμφάνισή της. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εγκαταλείπει τις φιλειρηνικές της πεποιθήσεις και οργώνει τα νοσοκομεία της χώρας, εμπυχώνοντας τους τυφλούς φαντάρους.

Ίσως αξίζει να τη θυμόμαστε λιγότερο ως «ηρωική ανάπηρη» και περισσότερο ως μία από τις πιο γοητευτικές και συγκροτημένες προσωπικότητες του 20ού αιώνα.

ΧΑΝΑ ΑΡΕΝΤ (1 9 0 6 - 1 9 7 5) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ, ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ Στα δύσβατα μονοπάτια του στοχασμού

Το 1951, ένα βιβλίο εντυπωσιάζει τις ΗΠΑ και καθιερώνει τη συγγραφέα του ως μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της πολιτικής σκέψης. Οι πηγές του ολοκληρωτισμού, ήταν το βιβλίο που έκανε γνωστή τη Χάνα Άρεντ και της άνοιξε το δρόμο για μια εντυπωσιακή πανεπιστημιακή καριέρα. Σε έναν κόσμο που έβγαине πληγωμένος από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Άρεντ προσπάθησε να βρει μια απάντηση και θεώρησε το σύγχρονο ολοκληρωτισμό (και ναζισμό και κομμουνισμό) ως αποτέλεσμα των κινήματων του αντισημιτισμού και του ιμπεριαλισμού του 19ου αιώνα, αναφέροντας ότι η κατάλυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η βία η οποία τη συνοδεύει εμφανίζονται μετά την παρακμή της ταξικής κοινωνίας και των εθνών-κρατών που είχαν προκύψει με τη Γαλλική Επανάσταση.

Γεννημένη στο Ανόβερο και κυνηγημένη από τον Χίτλερ λόγω της εβραϊκής καταγωγής της, η Χάνα Άρεντ, πολιτική επιστήμονας, μαθήτρια του Χάιντεγκερ και του Γιάσπερς, έκανε σημαντική καριέρα στις ΗΠΑ και ήταν η πρώτη γυναίκα καθηγήτρια πολιτικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον, το 1959. Το 1934, με την άνοδο του Χίτλερ, διαφεύγει στη Γαλλία και το 1941 φεύγει από την κατεχόμενη Γαλλία για τις ΗΠΑ. Έχοντας γράψει αρκετά βιβλία και έχοντας αφήσει σημαντικές προσωπογραφίες, στο βιβλίο της *Men In Dark Times* («Ανθρώποι σε σκοτεινές εποχές») μίλησε για το Ολοκαύτωμα, για το οποίο πίστευε ότι ήταν η πιο

τρανή απόδειξη της «κοινοτοπίας του κακού», και προκάλεσε με το βιβλίο της *Eichman In Jerusalem* («Ο Άιχμαν στην Ιερουσαλήμ»). Αναφερόμενη στη δίκη του Άιχμαν από τους Ισραηλινούς, τόνισε ότι το να θεωρείται μόνος υπεύθυνος για το Ολοκαύτωμα είναι και ανεύθυνο και υποκριτικό. Ο Άιχμαν –υποστήριζε– είναι, απλώς, ένας από τους πολλούς συνηθισμένους ανθρώπους των οποίων η ενεργός ή η παθητική στάση επέτρεψε να συμβεί το Ολοκαύτωμα. Χωρίς καμία σχέση με κάποια διαβολική ενσάρκωση, ήταν «τρομερά και τρομακτικά φυσιολογικός» (γι' αυτό και η αναφορά στην «κοινοτοπία του κακού»). Αυτή η ανάλυση, όπως ήταν φυσικό, σόκαρε πολλούς και δημιούργησε ποικίλες αντιδράσεις, κυρίως στους εβραϊκούς κύκλους. Αρκετοί θυμήθηκαν την ερωτική σχέση που είχε η Άρεντ με το Γερμανό φιλόσοφο Μάρτιν Χάιντεγκερ και τη σχέση του ίδιου με τους ναζί. Αυτή η κατηγορία την ακολούθησε μέχρι το θάνατό της. Πάντως, το έργο της, η διδασκαλία της σε πολλά αμερικανικά πανεπιστήμια και οι σπουδές της πάνω στον ολοκληρωτισμό την κατατάσσουν ανάμεσα στους σημαντικούς πολιτικούς φιλόσοφους αυτού του αιώνα.

Σημαντική μορφή στο χώρο της πολιτικής επιστήμης και της φιλοσοφίας η Άρεντ τροφοδοτεί με το έργο της γόνιμους στοχασμούς και συζητήσεις.

ΑΝΝΑ ΑΧΜΑΤΟΒΑ (1 8 8 9 - 1 9 6 6)

Π Ο Ι Η Τ Ρ Ι Α

Ένας βουβός λυγμός

Οι φίλοι της την είπαν «μοιρολογήτρα μούσα», οι αντίπαλοί της «καλόγρια και πόρνη μαζί». Παιδί της προεπαναστατικής Ρωσίας, η Άννα Αντρέγεβνα Γκορένκο θα μείνει γνωστή με το ψευδώνυμο Άννα Αχμάτοβα. Παρά την καταδίκη της στη σιωπή από το σοβιετικό καθεστώς, η ποιήτρια Άννα Αχμάτοβα δεν εγκατέλειψε ποτέ τη χώρα της και δεν σταμάτησε να εκφράζει με την ποίησή της τη συντριβή, το βουβό λυγμό της γυναίκας μπροστά στην εγκατάλειψη, στην απώλεια του γιου, του εραστή. Το 1941, όμως, η φωνή της θα αφεθεί ελεύθερη για να μιλήσει από το ραδιόφωνο στις γυναίκες του Λένινγκραντ και να τις εμψυχώσει να αντισταθούν στο Γερμανό πολιορκητή. Ποιητές και ζωγράφοι περιέβαλαν την Άννα Αχμάτοβα με τη λατρεία που ταιριάζει στις δυνατές ποιητικές μορφές, ιδιαίτερα όταν αυτές έχουν το αισθαντικό πρόσωπο μιας όμορφης γυναίκας.

Ο πρώτος άντρας της ήταν ο ποιητής Νικολάι Γκουμίλιεφ. Το 1921 θα εκτελεστεί με την κατηγορία της συνωμοσίας εναντίον της κυβέρνησης. Μαζί του είχε αποκτήσει ένα γιο, τον Λεβ. Το παιδί, παρά τις αντιρρήσεις της Αχμάτοβα, μεγάλωσε με τη μητέρα του πατέρα του. Η ίδια διατύπωσε πικρά το παράπονό της: «Η μητρότητα είναι ένα λαμπρό μαρτύριο κι εγώ δεν ήμουν άξια γι' αυτό». Ο γιος της, μεγαλώνοντας, θα συλληφθεί και θα φυλακιστεί πολλές φορές. Τον πόνο της μάνας και της γυναίκας που ζει το χωρισμό της φυλακής, η Άννα Αχμάτοβα θα τον καταθέσει στο έργο της *Ρέκβιεμ*, το οποίο θα δημοσιευτεί ολόκληρο στη Ρωσία μόνο το 1987, ενώ μέχρι τότε κυκλοφορεί παράνομα από χέρι σε χέρι. Παντρεύτηκε τρεις φορές, αλλά έζησε πολλά χρόνια μόνη. Μετά τη διαγραφή της από την Ένωση Συγγραφέων, το 1946, ζει αποκλειστικά από τη φροντίδα των φίλων της, σε κατάσταση πλήρους ανέχειας. Η άνοδος του Χρουστσόφ στην εξουσία σήμανε μια νέα εποχή για την ποιήτρια. Η συνάντηση που θα τη σημαδέψει τα τελευταία είκοσι χρόνια της ζωής της είναι αυτή με το συγγραφέα-διπλωμάτη Αϊζάια Μπέρλιν, ένα βράδυ του Νοεμβρίου του 1945. Οι δύο ποιητές θα περάσουν μαζί το βράδυ μιλώντας, χωρίς να αγγιχτούν. Δεν θα συναντηθούν ξανά παρά μόνο το 1965, στην Οξφόρδη, όταν εκείνη θα ταξιδέψει εκτός Σοβιετικής Ένωσης, για πρώτη φορά έπειτα από πενήντα χρόνια, για να ανακηρυχτεί επίτιμος διδάκτωρ. Βλέποντας τις πολυτελείς συνθήκες της ζωής του Μπέρλιν και της γυναίκας του, η Άννα Αχμάτοβα θα γράψει: «Δεν οδηγεί σε μουσική σκηνή/Αυτή η φλεγόμενη γέφυρα/Αυτόν τον οδηγεί σ' ένα χρυσό κλουβί/Σ' ένα κόκκινο ικρίωμα, εκείνη». Ένα χρόνο μετά, το 1966, η μεγάλη Ρωσίδα ποιήτρια πεθαίνει. Θα ταφεί στο κοιμητήριο του Κομαρόβο, δίπλα στην πόλη με τα τρία ονόματα (Αγία Πετρούπολη, Λένινγκραντ, Πέτρογκραντ), την πόλη που η Άννα Αχμάτοβα αγάπησε και δέθηκε μαζί της.

Παρά την
καταδίκη της
στη σιωπή
από το σοβιετικό
καθεστώς,
η Αχμάτοβα
δεν εγκατέλειψε
ποτέ τη χώρα
της που την
ενέπνευσε και την
πλήγωσε.

ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΜΙΤΣΕΛ (1900 - 1949)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

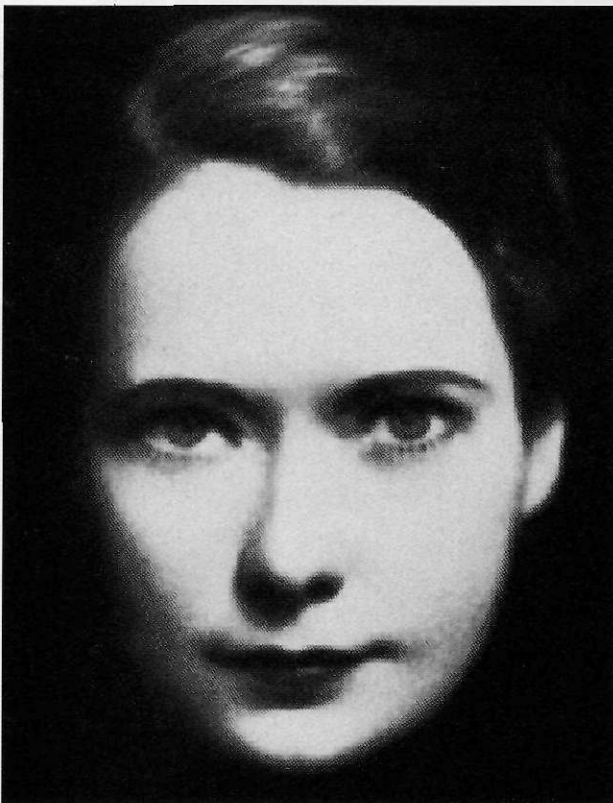
Η πνευματική μητέρα της Σκάρλετ

Το πρώτο και μοναδικό μυθιστόρημα της Μάργκαρετ Μίτσελ δεν υπήρξε, απλώς, ένα από τα μεγαλύτερα λογοτεχνικά φαινόμενα όλων των εποχών, αλλά δημιούργησε και μία από τις πιο ξεχωριστές μυθιστορηματικές ηρωίδες του 20ού αιώνα: την τολμηρή, θεληματική και γοητευτική Σκάρλετ Ο'Χάρα. Το μυθιστόρημα της Μάργκαρετ Μίτσελ *Όσα παίρνει ο Άνεμος* (τίτλος που προέρχεται από στίχο του Έρνεστ Ντάουσον) δημοσιεύτηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1936, εν μέσω της Μεγάλης Ύφεσης, και γνώρισε ανεπανάληπτη επιτυχία. Η Μίτσελ τιμήθηκε με Πούλιτζερ το 1937 και το έργο της βρέθηκε στην κορυφή των μπεστ-σέλερ επί μία διετία, κατακτώντας πολλά ρεκόρ, ανάμεσά τους την πώληση 50.000 αντιτύπων σε μία ημέρα

και 1,4 εκατομμυρίων σε ένα χρόνο. Η κινηματογραφική μεταφορά του, το 1939, με τη Βίβιαν Λι να υποδύεται τη Σκάρλετ, πλάι στους Κλαρκ Γκέμπλ, Ολίβια ντε Χάβιλαντ και Λέσλι Χάουαρντ, τιμήθηκε με δέκα Όσκαρ και κατέκτησε ένα ακόμα ρεκόρ με 120 εκατομμύρια θεατές. Γεννημένη στην Πολιτεία της Γεωργίας, κόρη συντηρητικού δικηγόρου και μαχητικής σουφραζέτας, έζησε με πάθος τα άγρια χρόνια της εποχής της τζαζ και έγινε δημοσιογράφος, παρ' ότι σπούδασε ιατρική. Μεγάλωσε με τις αφηγήσεις του ηρωισμού των Νοτίων στη διάρκεια του αμερικανικού Εμφυλίου, τόσο που αστειευόταν λέγοντας ότι χρειάστηκε να φτάσει 10 χρόνων για να καταλάβει πως ο Νό-

τος έχασε τον πόλεμο. Επί δέκα χρόνια (από το 1926, όταν ένα ατύχημα στον αστράγαλο την ανάγκασε να παραιτηθεί από συντάκτρια της εφημερίδας *The Atlanta Journal*) μετέπλαθε τις ιστορίες που άκουγε παιδί σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, που παραμένει από τα πιο εμπειριστατωμένα και συγχρόνως γοητευτικά κείμενα για τον αμερικανικό Εμφύλιο και την ανασυγκρότηση του Νότου. Το βιβλίο καταγράφει, παράλληλα, τη χειραφέτηση της γυναίκας της εποχής, καθώς η Σκάρλετ -ηρωίδα που θα βρει πολλές λογοτεχνικές απομιμήσεις- κερδίζει τη ζωή της δουλεύοντας όπως ένας άντρας. Μολονότι το βιβλίο την έκανε διάσημη και εξαιρετικά πλούσια, δεν της χάρισε ευτυχία. Κινηγημένοι από δημοσιογράφους και φωτογράφους, η Μίτσελ και ο δεύτερος σύζυγός της, Τζον Ρόμπερτ Μαρς, έζησαν λιτά και ταξίδεψαν ελάχιστα. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δούλεψε εθελόντρια για τον αμερικανικό Ερυθρό Σταυρό. Η Μάργκαρετ Μίτσελ έφυγε νωρίς (πέθανε σε αυτοκινητικό δυστύχημα στα 49 της χρόνια) και δεν πρόλαβε -ευτυχώς- να δει την ηρωίδα της να ανασταίνεται (από τη συμπατριώτισσά της συγγραφέα Αλεξάνδρα Ρίπλεϊ), στερημένη από τη δύναμη και τη γοητεία που της πρόσφερε η εξαιρετική της πένα. Ούτε πρόλαβε να ακούσει τις κατηγορίες των σύγχρονων κριτικών για το ρατσισμό που υποβόσκει στο μυθιστόρημά της.

Η Μίτσελ είναι συγγραφέας του ενός βιβλίου, το οποίο όμως διαβάστηκε και αγαπήθηκε όσο λίγα και, ταυτόχρονα, ενέπνευσε ένα από τα αριστουργήματα της έβδομης τέχνης.

Α Γ Κ Α Θ Α Κ Ρ Ι Σ Τ Ι (1 8 9 0 - 1 9 7 6)

Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Α Σ

Η μεγάλη κυρία της αστυνομικής λογοτεχνίας

Κάποτε η Άγκαθα Κρίστι επισκέφθηκε ένα πολυκατάστημα στο Λονδίνο, με σκοπό να αγοράσει ρούχα για ένα ταξίδι, αφού προηγουμένως είχε διαπιστώσει με φρίκη ότι τα περσινά ρούχα της είχαν στενέψει. Η υποδοχή της πωλήτριας ήταν αποθαρρυντική, αφού την παρέπεμψε κατευθείαν στα extra large μεγέθη. Και η συγγραφέας, με ισχυρή δόση αυτοσαρκασμού, θρηνεί: «Αχ, αυτό το απαίσιο extra large! Τι ταπείνωση να είσαι extra large! Και ακόμα μεγαλύτερη ταπείνωση να το βλέπουν οι άλλοι αμέσως ότι είσαι extra large!» Η αλήθεια είναι πως η Βρετανίδα Άγκαθα Κρίστι είναι εξαιρετικά μεγάλο μέγεθος στο χώρο της αστυνομικής λογοτεχνίας. Και μάλιστα ένα μέγεθος που ο χρόνος τού φέρθηκε γλυκά, αφού τα βιβλία της, τα οποία έχουν μεταφραστεί σε πενήντα περίπου γλώσσες, εξακολουθούν να διαβάζονται με πάθος. Η Κρίστι υπήρξε πολύ περιεργή, πολύ εργατική, πολύ κοινωνική, πολυταξιδεμένη και πολυγραφότατη. Στη διάρκεια της συγγραφικής σταδιοδρομίας της θα γράψει πάνω από εξήντα αστυνομικά μυθιστορήματα, δεκαεννιά θεατρικά έργα, καθώς επίσης έξι διηγήματα με το ψευδώνυμο Μαίρη Ουέστμακοτ. Η συγγραφέας έπλασε δύο εκπληκτικούς λογοτεχνικούς χαρακτήρες: τον Πουαρό και την –αιωνίως δεσποινίδα– Μαρπλ. Ο βραχύσωμος, παχουλός και εγωπαθής Βέλγος ντετέκτιβ εκφράζει –μεταξύ των άλλων– τον κοσμοπολιτισμό της Κρίστι, η οποία καταφέρνει να επιβάλει ως εθνικό ήρωα στη Μ. Βρετανία έναν τύπο από την Continent, όπως υποτιμητικά αποκαλούν οι συμπατριώτες της την ηπειρωτική Ευρώπη. Ενώ η μισ Μαρπλ είναι ένας έμμεσος φόρος τιμής στις «καημένες τις γεροντοκόρες», στις ανώνυμες γυναίκες της επαρχίας που δεν έκαναν οικογένεια, δεν διακρίθηκαν επαγγελματικά, δεν θάμπωσαν με το φυσικό κάλλος τους. Οι δύο αυτοί ήρωες ανατρέπουν το στερεότυπο του ντετέκτιβ που κληροδότησε ο Κόναν Ντόιλ. Σε αντίθεση με τον Σέρλοκ Χολμς, ο οποίος ερευνά εξονυχιστικά για ίχνη και έχει μετατρέψει την κατοικία του σε εγκληματολογικό εργαστήριο, ο Πουαρό απεικονίζεται να πίνει ένα πέπερμιντ και η μισ Μαρπλ να πλέκει ένα ροζ ζιπουνάκι. Αλλά τα φαιά τους κύτταρα δουλεύουν ακατάπαυστα: κάνουν συνειρμούς, τολμηρές αναλογίες, αποκλείουν, συσχετίζουν, υποθέτουν και, τελικά, εξιχνιάζουν το έγκλημα σαν να πρόκειται για ένα μαθηματικό γρίφο. Εκτός από την άσφογη γεωμετρικότητα της πλοκής, τα μυθιστορήματα της Άγκαθα Κρίστι διακρίνονται για το βτριολικό τους χιούμορ, τους ολοζώντανους διαλόγους, το σαρκαστικό σχολιασμό της παρακμής του βρετανικού αποικιοκρατικού μεγαλείου, ενώ το σήμα κατατεθέν

της πλοκής τους είναι το πλήθος των εμβόλιμων παραπλανητικών στοι-

χείων, τα οποία δεν επιτρέπουν στον αναγνώστη να εντοπίσει την ταυτότητα του ενόχου. Η Άγκαθα Κρίστι παντρεύτηκε δύο φορές. Ο πρώτος της γάμος διαλύθηκε κακώς κακώς. Το 1930 παντρεύτηκε τον αρχαιολόγο Μαξ Μάλουαν, που ήταν δεκατέσσερα χρόνια νεότερός της και, επιπλέον, αριστερός. Αντίθετα, η Κρίστι ήταν συντηρητική, αν και η αλήθεια είναι ότι ουδέποτε την απασχόλησε η πολιτική, με τη στενή έννοια του όρου. Η Άγκαθα και ο Μαξ έζησαν αρμονικά μαζί σαράντα έξι χρόνια και η Κρίστι, που τον ακολουθούσε μετά χαράς στις αρχαιολογικές αποστολές του στη Μεσοποταμία και την Αίγυπτο, υποστηρίζει ότι «ένας αρχαιολόγος είναι ο καλύτερος σύζυγος που μπορεί να βρει μια γυναίκα, αφού όσο εκείνη γεννά τόσο περισσότερο ενδιαφέρουσα τη βρίσκει εκείνος». Η Άγκαθα Κρίστι μπορεί να μην κατέστησε τους αρχαιολόγους περιζήτητους συζύγους, αλλά μας άφησε μια ανεκτίμητη κληρονομιά: μια πολύτομη βιβλιοθήκη με παραμύθια για μεγάλα παιδιά, το καλύτερο αγγολυτικό για τους παραχώδεις καιρούς μας.

Η Κρίστι
μας άφησε μια
πολύτομη
βιβλιοθήκη
με παραμύθια για
μεγάλα παιδιά,
το καλύτερο
αγγολυτικό για
τους παραχώδεις
καιρούς μας.

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ (1882 - 1941)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ένα δικό της δωμάτιο

«Δύσκολο να παραβλέψεις το ρεύμα. Κι όμως θα το κάνω». Η ζωή και η γραφή της Βιρτζίνια Γουλφ ήταν μια συνεχής πάλη κόντρα στο ρεύμα. Η ευαισθησία της και ο εύθραυστος χαρακτήρας της επιβαρύνθηκαν από το θάνατο της μητέρας της, όταν η συγγραφέας ήταν 13 ετών. Υπέφερε από κρίσεις βαθιάς μελαγχολίας. Η ισχυρή φαντασία της βρήκε διέξοδο στο γράψιμο. Οι εσωτερικές της συγκρούσεις και το οξύτατο βλέμμα της δεν μπορούσαν να αρκεστούν στους περιγραφικούς κανόνες της βικτωριανής λογοτεχνίας. Έτσι αναζήτησε νέους τρόπους γραφής, πιο κοντά στον τρόπο με τον οποίο η ανθρώπινη συνείδηση προσλαμβάνει και βιώνει την πραγματικότητα, με θραύσματα, χωρίς να χάνεται ο εσωτερικός δεσμός, παρ' όλους τους ψυχικούς κραδασμούς. Έτσι η γραφή της, ρευστή, με εσωτερική μουσικότητα, γοητεύει και δανεί τον αναγνώστη.

Τα βιβλία της *Τα κύματα*, *Ο Φάρος*, *Η κυρία Νταλαγουέι*, *Ορλάντο* κατατάσσουν τη Βιρτζίνια Γουλφ στους μεγάλους συγγραφείς του 20ού αιώνα, τους ανανεωτές και καινοτόμους της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας. Μετά το θάνατο του πατέρα της, το 1904, η Βιρτζίνια, η αδερφή της και τα αδέρφια της μετακόμισαν στο Μπλούμσμπερι του Λονδίνου. Εκεί διαμορφώθηκε ο περίφημος κύκλος του Μπλούμσμπερι, ο οποίος συγκέντρωσε όλα τα πρωτοποριακά πνεύματα της εποχής –ανάμεσά τους ο Κέινς, ο Φόρστερ, ο Ρότζερ Φράι, ο Ντάνκαν Γκραντ, φιλόσοφοι, συγγραφείς και καλλιτέχνες. Η ζωή στο Μπλούμσμπερι ήταν από μόνη της ένα μυθιστόρημα και η Βιρτζίνια Γουλφ από τις κεντρικές ηρωίδες. Το 1912 παντρεύτηκε το δημοσιογράφο Λέοναρντ Γουλφ, ο οποίος της πρόσφερε συναισθηματική στήριξη και φροντίδα, αν και ο ταραγμένος κόσμος της Βιρτζίνια Γουλφ δεν μπορούσε να βρει ησυχία. Μαζί δημιούργησαν τον εκδοτικό οίκο Hogarth Press. Η πρώτη τους έκδοση ήταν το βιβλίο *Two Stories*, δύο ιστορίες γραμμένες από τους ίδιους. Η ιστορία της Βιρ-

τζίνια Γουλφ, προσωπική και συγγραφική, πολύπλοκη και αντισυμβατική, έχει μια ιδιαίτερη σημασία για τις γυναίκες. Κυρίως, γιατί η φωνή της δεν έμεινε αδιάφορη στον πόνο των γυναικών· αντίθετα, του έδωσε την απόχρωση που χρειαζόταν για να ακουστεί. Με το δοκίμιό της *Ένα δικό μου δωμάτιο* (1929) αφήνει κατά μέρος τις μεγάλες θεωρίες περί διαφοράς αντρών και γυναικών και λέει με τρόπο απλό ότι «μια γυναίκα πρέπει να έχει χρήματα και ένα δωμάτιο δικό της για να γράψει μυθιστόρημα». Η Βιρτζίνια Γουλφ έγραψε και μυθιστορήματα και δοκίμια. Όμως, «το δικό της δωμάτιο» το αναζήτησε, τελικά, στην κοίτη του ποταμού που τη δέχτηκε μια μέρα του 1941. Τη μέρα που η Βιρτζίνια Γουλφ αυτοκτόνησε.

Αναζήτησε νέους
τρόπους γραφής,
πιο κοντά στον
τρόπο με τον
οποίο η ανθρώπινη
συνείδηση
προσλαμβάνει και
βιώνει την
πραγματικότητα,
με θραύσματα, χωρίς
να χάνεται ο
εσωτερικός δεσμός.

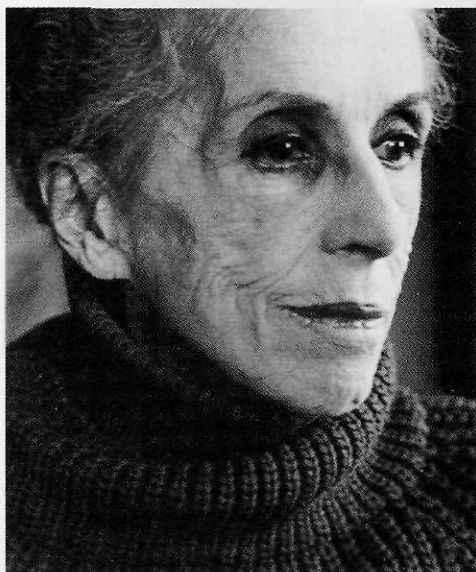
ΚΑΡΕΝ ΜΠΛΙΞΕΝ (1885 – 1962)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Μια κόρη του Βορρά στην Αφρική

«Της άξιζε να πάρει ένα Νόμπελ». Η φράση αυτή αποκτά ξεχωριστή βαρύτητα όταν ξεστομίζεται από τα χείλη του Έρνεστ Χέμινγουεϊ. Η γυναίκα που «της άξιζε» το Νόμπελ δεν είναι άλλη από τη Δανέζα πεζογράφο Κάρεν Μπλίξεν. Το αυτοβιογραφικό της έργο *Το αφρικανικό αγρόκτημα*, που θεωρείται το αριστούργημά της, ενέπνευσε το σενάριο της ταινίας του Σίντνεϊ Πόλακ «Πέρα από την Αφρική» (1986), με πρωταγωνίστρια τη Μέριλ Στριπ. Η ταινία, αν και δεν συγκαταλέγεται στα αριστουργήματα του Πόλακ, κίνησε το ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού για την «κόρη του Βορρά», η οποία τόσο αγάπησε την αφρικανική ήπειρο. Η Μπλίξεν σπούδασε ζωγραφική στην Κοπεγχάγη, στο Παρίσι και στη Ρώμη.

Το 1914, αφήφώντας τις συμβάσεις του κοινωνικού της περίγυρου, πηγαίνει στην Κένυα, όπου παντρεύεται τον εξάδελφό της, το Σουηδό βαρόνο Μπρορ Μπλίξεν, που διευθύνει μια φυτεία καφέ. Ο Μπλίξεν είναι βάνουσσος και άπιστος και ο γάμος τους πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο. Το ανδρόγυνο δεν αποκτά παιδιά και ο βαρόνος κολλά στη γυναίκα του σύφιλη. Το 1922 βγαίνει το διαζύγιό τους. Η Κάρεν διευθύνει τη φυτεία μέχρι το 1931, οπότε αναγκάζεται να πουλήσει το χρεοκοπημένο «αφρικανικό αγρόκτημα». Στην Αφρική γνωρίζει την πραγματική αγάπη στο πρόσωπο του Ντένις Χάτον, ενός Βρετανού κυνηγού άγριων ζώων, που θα σκοτωθεί σε ένα αεροπορικό δυστύχημα. Επιστρέφοντας στη Δανία, γράφει διηγήματα και άρθρα για περιοδικά, χρησιμοποιώντας αρκετά ψευδώνυμα. Το 1934 εκδίδονται, αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη συνέχεια στη Βρετανία, οι *Επτά γοτθικές ιστορίες* της, που γνωρίζουν μεγάλη επιτυχία. Το βιβλίο εκδίδεται στη Δανία το 1935, εποχή οξυτάτης οικονομικής κρίσης. Η Μπλίξεν δέχεται αρνητικές κριτικές από τους συμπατριώτες της, επειδή αδιαφορεί για την επικαιρότητα και στρέφεται σε ένα «γοτθικό», ρομαντικό παρελθόν. Η συγγραφέας αισθάνεται ξένη στην ίδια της τη χώρα, η οποία αργότερα θα την αναγνωρίσει ως ένα από τα άξια τέκνα της στον τομέα των γραμμάτων. Η Μπλίξεν συνεχί-

ζει να γράφει βιβλία στα αγγλικά, που η ίδια μεταφράζει στα δανέζικα. Με *Το αφρικανικό αγρόκτημα* (1937), γίνεται διεθνώς γνωστή. Στο μεταξύ, η σύφιλη φθείρει το νωτιαίο μυελό της και της προκαλεί χρόνια ανορεξία. Εξαϋλωμένη φιγούρα, δεν περπατά πλέον, αλλά σέρνεται. Ωστόσο, υψώνει θαρραλέα το λογοτεχνικό της ανάστημα και συνεχίζει να γράφει. Αρκετά διηγήματά της θα σταθούν πηγή έμπνευσης για την έβδομη τέχνη: ο Όρσον Ουέλς γυρίζει την «Αθάνατη ιστορία» και ο Γκάμπριελ Άξελ το «Πάρτι της Μπαμπέτ». Τα μελαγχολικά κείμενα της Μπλίξεν υπογραμμίζουν την αστάθεια της ανθρώπινης ύπαρξης και ανιχνεύουν τις μυστηριώδεις σχέσεις του ανθρώπου με το Σύμπαν.

Τα μελαγχολικά κείμενα της Μπλίξεν υπογραμμίζουν την αστάθεια της ανθρώπινης ύπαρξης και ανιχνεύουν τις μυστηριώδεις σχέσεις του ανθρώπου με το Σύμπαν.

Κ Ο Λ Ε Τ (1 8 7 3 - 1 9 5 4) Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Α Σ

Η ρ ω ί δ α σ τ ο χ α ρ τ ί κ α ι σ τ η ζ ω ή

«Νομίζετε, όταν με διαβάζετε, ότι φτιάχνω το πορτρέτο μου; Υπομονή: είναι μόνο το μοντέλο μου», έγραφε η Κολέτ στη *Γέννηση της ημέρας*, ένα από τα πολλά έργα της όπου η ηρωίδα υπερβαίνει τα όριά της. Με τρεις γάμους, πρώτο παιδί μετά τα 40 και δύο έρωτες με άντρες μικρότερους της, η Κολέτ σκανδάλισε την κοινωνία της εποχής της όσο καμία άλλη. Και όμως, απέσπασε στο τέλος όλους τους τίτλους που στην εποχή της ήταν σχεδόν απρόσιτοι στις γυναίκες: έγινε μέλος της Βελγικής Βασιλικής Ακαδημίας, της Γαλλικής Ακαδημίας Γκονκούρ και έλαβε, επιπλέον, το Παράσημο της Λεγεώνας της Τιμής. Συγγραφέας, χρονογράφος και ηθοποιός του μιούζικ χολ, μποέμ, κοσμική και αυθάδης, συχνά έπαιζε στη ζωή το ρόλο που έπαιζαν οι ηρωίδες της στα βιβλία, αν δεχτούμε ότι οι ηρωίδες ήταν τα πρότυπα και όχι η ίδια.

Όσο για το όνομα με το οποίο πέρασε στην ιστορία της γαλλικής λογοτεχνίας ως μία από τις σημαντικότερες εκπροσώπους της, το πατρώνυμο Κολέτ, το υιοθέτησε μόλις στα 50 της, εν έτει 1923, αφού χώρισε από το δεύτερο σύζυγό της –με το γιο του οποίου διατηρούσε συγχρόνως σχέση–, χαράσσοντας νέο δρόμο για το υπόλοιπο της ζωής της: υπολείπονταν το σημαντικότερο τμήμα του έργου της και ένας ακόμα γάμος. Η παθιασμένη με τη φύση Σιντονί-Γκαμπριέλ Κολέτ μεγάλωσε σε ένα χωριό της Βουργουνδίας, από μια μητέρα με ισχυρή προσωπικότητα, συνισταμένη που δημιούργησε την αντίθεση ενζενί, η οποία παντρεύτηκε στο Παρίσι, σε ηλικία 20 ετών, το συγγραφέα και κριτικό Ανρί Γκοτιέ Βιλάρ. Κατά την περίοδο αυτού του πρώτου γάμου δημοσίευσε τα τέσσερα μυθιστορήματα της *Κλοντίν* με το ψευδώνυμο Βίλι, περιγράφοντας αδιέξοδες ερωτικές περιπέτειες, κατά ένα μέρος αυτοβιογραφικές. Ακολούθησε το διαζύγιο, έπειτα από δεκατρία χρόνια, και μια νέα ζωή, πέρα από συμβατικότητες, όπως περιγράφεται στα έργα *Η αλητήρια* και *Η άλλη όψη του μιούζικ χολ*. Έξι χρόνια αργότερα, παντρεύτηκε τον Ανρί ντε Ζουβενέλ, άνθρωπο πολιτικοποιημένο και αρχισυντάκτη της εφημερίδας *Le Matin*, με τον οποίο συνεργάστηκε γράφοντας θεατρικά χρονικά και διηγήματα. Η περίοδος της «μαθητείας», όπου κατέταξε αργότερα η ίδια τα πρώτα της έργα, πλησίαζε προς το τέλος. Τα θεωρούμενα ως αριστουργήματά της, όπως *Η αγαπημένη* και *Το τέλος της αγαπημένης*, ήρθαν μετά το 1920 και στη συνέχεια ακολούθησαν τριάντα γόνιμα χρόνια και η πορεία προς την αποθέωση. Έως το τέλος, η Κολέτ κράτησε το θαυμασμό για καθετί που «βλαστάνει, ανθίζει και πετάει». Το ύφος της, μείγμα πονηριάς και αθωότητας, επιτήδευσης και φυσικότητας, καθήλωσε το γαλλικό κοινό για τουλάχιστον μισό αιώνα. Περιτριγυρισμένη από γάτες, καταβεβλημένη πια, η Κολέτ έσβησε στα 81 της χρόνια, στο διαμέρισμά της στο Παλέ Ρουαγιάλ. Τον τελευταίο χρόνο της ζωής της, το 1954, καθώς έβγαινε από μια κινηματογραφική αίθουσα, όπου είχε παρακολουθήσει τη μεταφορά ενός βιβλίου της με θέμα τη μύηση των εφήβων στον έρωτα, δήλωσε: «Ό,τι με εξέπληττε στην τρυφερή ηλικία μου, με εκπλήσσει σήμερα ακόμα περισσότερο. Η ώρα του τέλους των ανακαλύψεων δεν θα σημάνει ποτέ. Ο κόσμος αποκαλύπτεται ξανά μπρος στα μάτια μου κάθε πρωί που ξυπνάω και δεν θα σταματήσω να αναγεννιέμαι παρά μόνο για να σταματήσω να ζω».

«Ο κόσμος
αποκαλύπτεται
ξανά μπρος στα
μάτια μου κάθε
πρωί που
ξυπνάω», έλεγε
η Κολέτ, το
χαϊδεμένο παιδί
της γαλλικής
λογοτεχνίας.

Σ Ι Λ Β Ι Α Π Λ Α Θ (1 9 3 2 - 1 9 6 3) Π Ο Ι Η Τ Ρ Ι Α

Η ποίηση ως «αιμάτινο σιντριβάνι»

Την αποκάλεσαν «άγγελος εκδικητή» του φεμινισμού. Αλλά η Σίλβια Πλαθ, που γεννήθηκε στη Βοστώνη, ήταν πάνω απ' όλα μια εξαιρετική ποιήτρια, η οποία άφησε πίσω της ένα έργο όπου συναντιούνται η παραίτηση, η ένταση και ο βαθύς στοχασμός. Μια αυτόχειρας που ξεχειλίζει οργή –για τους ψεύτικους εαυτούς με τους οποίους έζησε, για την έμπνευση που στρίμωχνε ανάμεσα σε νοικοκυριά και δύο μωρά, για τους άντρες τους οποίους υπηρέτησε: τον πατέρα που έχασε στα 8 της χρόνια και τον άντρα της, τον ποιητή Τεντ Χιουζ. Η ποίησή της, μια γραφή απόλυτα προσωπική και ξεχωριστή από τις πρώτες της συλλογές –δημοσιεύθηκαν το 1960–, *The Winter Ship* («Χειμωνιάτικο πλοίο») και *The Colossus* («Ο Κολοσσός»), απογείωθηκε με την κραυγή αγωνίας των ποιημάτων τα οποία έγραψε τους τελευταίους οχτώ μήνες της ζωής της.

Δημοσιεύθηκαν μετά το χαμό της, στη συλλογή *Ariel*, και ακροβατούν ανάμεσα στην απόγνωση και στο θάνατο. Παρά τις εκπληκτικές επιδόσεις στις σπουδές της και τα λογοτεχνικά βραβεία που απέσπασε φοιτήτρια ακόμα, η Σίλβια Πλαθ ήταν μια εύθραυστη νέα γυναίκα, η οποία είχε στο ενεργητικό της ένα νευρικό κλωνισμό, μια απόπειρα αυτοκτονίας –δοκιμασία που περιγράφει στο μυθιστόρημά της *The Bell Jar*, δημοσιευμένο με το ψευδώνυμο Βικτόρια Λούκας– και αρκετά ηλεκτροσόκ. Συνάντησε τον Τεντ Χιουζ –το «βίαιο Αδάμ» της και «μοναδικό άντρα ταίρι μου»– το 1955, όταν σπούδαζε με υποτροφία στο Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ. Τον παντρεύτηκε τον επόμενο χρόνο, σίγουρη πως θα μπορούσαν έτσι να αφοσιωθούν ψυχή τε και σώματι στην ποίηση. Αλλά όσο εκείνος καταξιωνόταν, εκείνη έκανε τη στενογράφο του και φρόντιζε την κόρη που απέκτησαν το 1960 και το γιο που ήρθε δύο χρόνια αργότερα, αφήνοντας τα δικά της γραπτά για τα ξημερώματα, προτού καταπιαστεί με το νοικοκυριό και τα παιδιά. Η επίπλαστη ισορροπία της χάθηκε όταν ο άντρας της την εγκατέλειψε για μια άλλη. Στο σπίτι της στο Λονδίνο, τα ξημερώματα της 11ης Φεβρουαρίου 1963, άφησε το γάλα των παιδιών της δίπλα στις κούνιες τους, έβαλε το κεφάλι και τις διαψευσμένες προσδοκίες της στο φούρνο και άνοιξε το υγραέριο. Ο Χιουζ έκαψε το μεγαλύτερο μέρος από τα ημερολόγιά της, γιατί «υπάρχουν πράγματα που τα παιδιά μας δεν πρέπει να διαβάσουν». Ακόμα και με ακρωτηριασμένη τη μνήμη της, εκείνη παρέμεινε ο εαυτός της, η Σίλβια Πλαθ (χωρίς το επίθετο Χιουζ, που ομάδες οργισμένων γυναικών έσβησαν από την ταφόπλακά της), η ποιήτρια με την άγρια και αυθεντική γραφή, η οποία σφράγισε την εποχή της και στοίχειωσε τη ζωή του άπιστου συζύγου της. Έξι χρόνια μετά την αυτοκτονία της, η Άσια Ουέβελ, η γυναίκα για την οποία ο Χιουζ την εγκατέλειψε, και η κόρη της Σούρα βρέθηκαν νεκρές, με το κεφάλι τους χωμένο βαθιά στο φούρνο. «Ένα σιντριβάνι αίματος είναι η ποίηση», είχε προφητεύσει η Σίλβια Πλαθ. «Δεν μπορείς να το σταματήσεις».

Στο έργο της Πλαθ, της ποιήτριας που διάλεξε έναν «οικιακό» θάνατο στα 31 της χρόνια, σμίγουν η οργή, η παραίτηση και ο βαθύς στοχασμός.

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ (1931 -)

Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Α Σ

Μια μαύρη και ταλαντούχα «Αγαπημένη»

Όταν της απονεμήθηκε το Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1993, η Τόνι Μόρισον ένωσε δικαιωμένη, γιατί πίστευε ακράδαντα ότι μέχρι τότε «ένας ολόκληρος κόσμος μαύρων γυναικών συγγραφέων είτε είχε αποσιωπηθεί είτε είχε περιθωριοποιηθεί από την κατεστημένη λογοτεχνία». Μέσα από τη βιωματική γραφή της ανατρέχει στις μυθικές ρίζες της αφροαμερικάνικης κουλτούρας και παράδοσης και αναβιώνει τις ιστορικές μνήμες της φυλής της. Η ίδια περιγράφει τον εαυτό της ως μαύρη συγγραφέα και δηλώνει απερίφραστα: «Ήθελα, απλώς, να γράψω αμετάκλητα και αδιαμφισβήτητα μαύρη λογοτεχνία. Όχι γιατί είμαι μαύρη ή επειδή οι μαύροι είναι οι πρωταγωνιστές της. Αλλά γιατί θα είχε ως διαπιστευτήριά της όλα εκείνα τα αναγνωρίσιμα στοιχεία που συνιστούν τη μαύρη τέχνη».

Η Κλοέ Άντονι Γόφορντ, όπως είναι το πραγματικό της όνομα, οφείλει το χαϊδευτικό Τόνι στους συμφοιτητές της στο Πανεπιστήμιο Χάουαρντ και το επίθετο Μόρισον στον πρώην σύζυγό της Χάρολντ Μόρισον. Η ιστορία και η καθημερινή ζωή των μαύρων αποτελούν τον καμβά πάνω στον οποίο η Μόρισον κινεί τις ζωές των πρωταγωνιστών της. Το πρώτο της μυθιστόρημα *Γαλάζια μάτια* (1970), βασισμένο κατά ένα μέρος στις εμπειρίες που έζησε και η ίδια στο γεμάτο προκαταλήψεις και φτώχεια Λορέν της Πολιτείας του Οχάιο, στα δύσκολα χρόνια μετά τη Μεγάλη Ύφεση, διηγείται την τραγική ιστορία μιας μαύρης έφηβης, η οποία ποθεί να αποκτήσει γαλάζια μάτια, και αποτελεί μια καταγγελία των ψεύτικων ιδεωδών που επιβάλλει η κουλτούρα των λευκών. Η Μόρισον, μια χωρισμένη γυναίκα, η οποία μεγάλωσε μόνη τους δύο γιους της, δουλεύοντας ως επιμελήτρια εκδόσεων, έγραφε τα βιβλία της τα βράδια, στο λίγο χρόνο που της απέμενε από τις πολλές υποχρεώσεις της. Το 1978 δημοσιεύτηκε *Το τραγούδι του Σολομών*, μια εξαιρεύνηση των θρύλων και των παραδόσεων των Αφρικανών προ-

γόνων μέσα από τη ζωή ενός άντρα που θύμιζε τον παππού της. Το βιβλίο τιμήθηκε με το βραβείο της Ένωσης Λογοτεχνικών Κριτικών. Έκτοτε, η Τόνι Μόρισον αφοσιώθηκε αποκλειστικά στη συγγραφή. Το καλύτερο μυθιστόρημά της θεωρείται *Η αγαπημένη*, ένα έργο όπου καταγράφονται οι τραγικές συνέπειες της δουλειάς μέσα από την ιστορία της Σεθ, η οποία σκότωσε την κόρη της για να την απαλλάξει από τα βάσανα της σκλαβιάς. Το βιβλίο κέρδισε το βραβείο Πούλιτζερ Λογοτεχνίας το 1988, ενώ ήδη είχαν αρχίσει να την αποκαλούν μαύρη Τζέιμς Τζόις ή Ουίλιαμ Φόκνερ. Επιδίωξή της είναι, όπως ομολογεί, «το έργο μου να καταφέρει δύο πράγματα. Πρώτα να είναι όσο απαιτητικό και εκλεπτυσμένο θέλω να είναι. Και συγχρόνως να είναι τόσο προσιτό, ώστε να συγκινεί τα πλήθη. Όπως ακριβώς η τζαζ».

Η απονομή του Νόμπελ στη Μόρισον αποτελεί δικαίωση ενός ολόκληρου κόσμου μαύρων γυναικών συγγραφέων, που είχε αποσιωπηθεί και περιθωριοποιηθεί από το λογοτεχνικό κατεστημένο.

ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΓΙΟΥΡΣΕΝΑΡ (1903 – 1987)

Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Α Σ

Μια κοσμοπολίτισσα που λάτρεψε την Ελλάδα

Το Μάιο του 1968 η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ ήταν μόλις 65 ετών και το μυθιστόρημά της *Αβυσσος* είχε μόλις κυκλοφορήσει στη Γαλλία. Η γαλλική εφημερίδα *Le Monde*, η οποία λόγω των γεγονότων είχε συρρικνώσει την ύλη της σε δύο σελίδες, του αφιέρωνε εκτενή κριτική που κατέληγε ως εξής: «Γυναικεία (γραφή) ή όχι, θα επιθυμούσαμε, ωστόσο, περισσότερη συγκίνηση και κυρίως σε μια τέτοια εντυπωσιακή κουλτούρα να προστίθετο περισσότερη χάρη». Η προτίμηση της Μαργκερίτ Γιουρσενάρ για καθαρότητα και ακρίβεια στην αφήγηση ξένιζε το Γάλλο κριτικό, ενώ τα στοιχεία αυτά ήταν εκείνα που κέρδιζαν τους αναγνώστες της συγγραφέως –κυρίως εκτός Γαλλίας.

Η κουλτούρα της Μαργκερίτ Γιουρσενάρ ήταν όντως εντυπωσιακή. Μεγαλωμένη με τη φροντίδα του πατέρα της, ενός κοσμοπολίτη με τη νοστροπία του ακούραστου ταξιδιώτη, η Γιουρσενάρ (το πραγματικό της όνομα ήταν Μαργκερίτ ντε Κραγιανκούρ) δεν πήγε σε σχολείο, γεγονός που την απομόνωνε από τους ανθρώπους της ηλικίας της. Κι εκείνη, όπως η Βιρτζίνια Γουλφ –βιβλία της οποίας μετέφρασε αργότερα στα γαλλικά–, έλαβε τη μόρφωσή της με μαθήματα «κατ' οίκον», κατά τη συνήθεια των αριστοκρατικών οικογενειών της εποχής. Έμαθε αγγλικά, ιταλικά, λατινικά, αρχαία ελληνικά. Σε αυτή, άλλωστε, και στη συνεργασία της με τον Κ.Θ. Δημαρά, οφείλεται η μετάφραση των ποιημάτων του Κωνσταντίνου Καβάφη στη γαλλική γλώσσα. Από τον πατέρα της κληρονόμησε το κοσμοπολίτικο πνεύμα, το οποίο δεν εγκατέλειψε ποτέ, μέχρι το τέλος της ζωής της. Τα αισθήματά της, όμως, απέναντί του ήταν διφορούμενα. Στο αυτοβιογραφικό της έργο *Τι; Η αιωνιότητα* αναφέρεται συχνά σε αυτόν: «Δεν ξέρω αν αγαπούσα ή όχι εκείνο τον ψηλό κύριο, που ήταν στοργικός χωρίς χαιδολογήματα, που δεν μου απηύθυνε ποτέ εκδηλώσεις αγάπης και μερικές φορές μου έστελνε ένα καλοσυνάτο χαμόγελο». Η σχέση της με την Ελλάδα υπήρξε ιδιαίτερη, την επισκεπτόταν και έμενε για μεγάλα διαστήματα, στα χρόνια από το 1932 μέχρι το 1939. Φιλική αναφορά της στα χρόνια αυτά ήταν ο Ανδρέας Εμπειρικός, στον οποίο αφιέρωσε τα *Διηγήματα της Ανατολής*. Με την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ εγκαταστάθηκε στην Αμερική, όπου γνώρισε τη σύντροφο της ζωής της Γκρέις Φρικ. Οι δύο γυναίκες διάλεξαν να ζήσουν στο Μάουντ Ντέσερτ, ένα νησάκι στην Πολιτεία Μείν, στη βορειοανατολική ακτή των ΗΠΑ. Η Γαλλίδα συγγραφέας πήρε την αμερικανική υπηκοότητα, ενώ παράλληλα με τη συγγραφή των έργων της έδινε διαλέξεις και δίδασκε σε ένα κολέγιο. Η έκδοση του βιβλίου της *Αδριανού Απομνημονεύματα*, το 1951 –ένα βιβλίο που είχε αρχίσει από το 1924–, της χάρισε την παγκόσμια αναγνώριση. Το 1980 η εκλογή της Μαργκερίτ Γιουρσενάρ στην Ακαδημία της Γαλλίας έπεσε ως κεραυνός εν αιθρία. Οι αντιρρήσεις ήταν πολλές –η ομοφυλοφιλία της, τα ίδια της τα βιβλία–, αλλά κρίθηκε, τελικά, ως η μόνη γυναίκα ικανή να περάσει την πύλη του μέχρι τότε ανδροκρατούμενου θεσμού. Η είσοδός της χαιρετίστηκε ως η αρχή μιας νέας εποχής –αν και το συνέδριο που έχει αναγγελθεί ότι θα γίνει στη Θεσσαλονίκη το Νοέμβριο του 2000 θα έχει τον προκλητικό τίτλο «Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, συγγραφέας του 19ου αιώνα:». Παρ' όλο που η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ δεν έκρυβε την προτίμησή της στη γυναικεία συντροφιά, ωστόσο, είχε αναπτυγμένο το αίσθημα της προστασίας της ιδιωτικής της ζωής. Συσκότιζε τις εσωτερικές πτυχές της ζωής της, παραλλάσσοντας ακόμα και την αλληλογραφία της. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ δώρισε το αρχείο της στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, έδωσε την εξουσιοδότησή της για τη χρήση του μόνο αφού περάσουν πενήντα χρόνια από το θάνατό της. Μετά το θάνατο της Γκρέις Φρικ, η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ είχε διαλέξει για συνταξιδιώτη της έναν άντρα κατά σαράντα χρόνια νεότερό της. Αλλά η γηραιά κυρία βρέθηκε στη δυστυχή θέση να αποχαιρετήσει και το δεύτερο σύντροφό της, ο οποίος χτυπήθηκε από το AIDS. Η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ επέστρεψε μόνη στο νησί της.

Η ευρυμάθεια,
η λεπτότητα,
η ευθυβολία και η
διδασκαλικότητα
της Γιουρσενάρ,
την καθιστούν
κορυφαία πεζογράφο
του 20ού αιώνα.

ΓΕΡΤΡΟΥΔΗ ΣΤΑΪΝ (1874 - 1946)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Όλα της πρωτοπορίας δύσκολα

Η μετριοφροσύνη μάλλον δεν συγκαταλεγόταν μεταξύ των κύριων χαρακτηριστικών της Γερτρούδης Στάιν. Η Αμερικανίδα λογοτέχνης συνήθιζε να λέει: «Ο Αϊνστάιν είναι το δημιουργικό φιλοσοφικό πνεύμα του αιώνα. Εγώ είμαι το δημιουργικό λογοτεχνικό πνεύμα του αιώνα». Συνέδεσε το όνομά της με το μοντερνισμό στη λογοτεχνία, αν και η καλλιτεχνική αξία του έργου της αμφισβητείται από πολλούς. Παράξενο ποιητικό ύφος, αποσπασματικό, ταυτολογίες, επαναλήψεις, που κάνουν πολλούς να υπομειδιούν. Κι όμως, η γυναίκα αυτή – η οποία ξεκίνησε από την Αμερική για να εγκατασταθεί στο Παρίσι, το 1903, στην οδό ντε Φλερί, μαζί με τον αδερφό της Λίο – έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στη ζωή πολλών πρωτοποριακών καλλιτεχνών.

Τα δύο αδέρφια, εραστές της τέχνης, συνέλεξαν πίνακες ζωγράφων των οποίων η αξία δεν είχε ακόμη αναγνωριστεί. Με αυτό τον τρόπο συγκέντρωσαν αριστουργήματα – πίνακες των Σεζάν, Γκογκέν, Πικάσο, Ματίς. Στο Παρίσι, το 1907, η Γερτρούδη Στάιν έκανε τη γνωριμία της Άλις Τόκλας, με την οποία δέθηκε συναισθηματικά διά βίου. Το 1933 εξέδωσε το δημοφιλέστερο βιβλίο της *Η αυτοβιογραφία της Άλις Τόκλας*, όπου η Στάιν χρησιμοποιεί το όνομα της συντρόφου της για να περιγράψει τη δική της, ουσιαστικά, ζωή. Η σχέση της Γερτρούδης με την Άλις και η προτίμησή της για τον κυβισμό – ιδιαίτερα για τους κυβιστικούς πίνακες του

«Ο Αϊνστάιν είναι το δημιουργικό φιλοσοφικό πνεύμα του αιώνα. Εγώ είμαι το δημιουργικό λογοτεχνικό πνεύμα του αιώνα», έλεγε η Στάιν. Όμως, ο Πικάσο είχε σοβαρές αντιρρήσεις...

Πικάσο – ήταν η αφορμή της ρήξης της με τον αδερφό της. Το διαμέρισμα της οδού Φλερί 27 λειτουργούσε ως χώρος συγκέντρωσης καλλιτεχνών και φιλότεχνων. Η γενναιοδωρία των δύο γυναικών και η γοητευτική προσωπικότητα της Στάιν αποτέλεσαν πόλο έλξης για πολλούς, ανάμεσά τους και ο Έρνεστ Χέμινγουεϊ, ο οποίος περιγράφει: «Λατρεύαμε τη μεγάλη αίθουσα με τους πίνακες. Έμοιαζε με την καλύτερη αίθουσα του ωραιότερου μουσείου, μόνο που εδώ υπήρχε ένα μεγάλο τζάκι, ήταν ζεστά, άνετα και σου έδιναν καλή τροφή και τσάι». Ο Πικάσο, αγαπημένος καλλιτέχνης της Στάιν, έφτιαξε το πορτρέτο της. Η ιστορία λέει ότι η Στάιν του πόζαρε ενενήντα φορές. Χαρακτηριστικό διάλογο μεταξύ των δύο καλλιτεχνών μεταφέρει ο αδερφός της Λίο, στο τέλος της δεκαετίας του '20. «Είδα τη Γερτρούδη», είπε ο Πικάσο, «και μου τόνισε ότι στην τέχνη, σήμερα, υπάρχουν δύο μεγαλοφυΐες, εγώ στη ζωγραφική κι αυτή στη λογοτεχνία... Εσύ τι νομίζεις, γιατί δεν μπορώ να διαβάσω αγγλικά. Τι γράφεις;» Ο Λίο απάντησε ότι η Γερτρούδη χρησιμοποιούσε τις λέξεις με κυβιστικό τρόπο και οι περισσότεροι δεν καταλαβαίνουν τίποτα. «Μου φαίνεται χαζό», σχολίασε ο Πικάσο. «Με τις γραμμές και τα χρώματα, μπορεί κανείς να πειραματίζεται, όμως εάν κάποιος δεν χρησιμοποιεί τις λέξεις σύμφωνα με τη σημασία τους, τότε παύουν να είναι λέξεις». Η πρωτοπορία ήταν δύσκολη ακόμα και για τους πιο ισχυρούς εκπροσώπους της.

Ζ Α Κ Λ Ι Ν Ν Τ Ε Ρ Ο Μ Ι Γ Ι (1 9 1 3 -) Ε Λ Λ Η Ν Ι Σ Τ Ρ Ι Α

Υ π έ ρ μ α χ ο ς τ η ς α ν θ ρ ω π ι σ τ ι κ ή ς π α ι δ ε ί α ς

Η Γαλλίδα ελληνίστρια Ζακλίν ντε Ρομιγί το 1995, με προεδρικό διάταγμα, πολιτογραφήθηκε Ελληνίδα. Το ελληνικό κράτος, με τη συμβολική αυτή κίνηση θέλησε να αναγνωρίσει την επιστήμονα η οποία αφιέρωσε τη ζωή της στη μελέτη των Ελλήνων κλασικών και συνεχίζει να μάχεται υπέρ της ανθρωπιστικής παιδείας, ενισχυμένης με τη γνώση των λατινικών και των αρχαίων ελληνικών. Γεννήθηκε στη Σαρτρ και έζησε όλες τις αλλαγές που αφορούσαν την εκπαίδευση των γυναικών. Το 1930 υπήρξε η πρώτη γυναίκα που κέρδισε το διασχολικό μαθητικό διαγωνισμό των λατινικών και των αρχαίων ελληνικών. Και όπως λέει η ίδια, «έγινε, τότε, μεγάλο σούσουρο».

Όταν μπήκε στο Πανεπιστήμιο της Λιλ υπήρχαν μόνο δύο φοιτήτριες. Όταν ανέλαβε τα καθήκοντά της ως καθηγήτρια στη Σορβόνη, σε σύνολο εκατό καθηγητών, υπήρχαν τρεις γυναίκες. Αργότερα, ήταν η πρώτη γυναίκα που δίδαξε στο Κολέγιο της Γαλλίας. Και ήταν αυτή που διαδέχτηκε τη Μαργκερίτ Γιουρσενάρ στην Ακαδημία της Γαλλίας. Η Ζακλίν ντε Ρομιγί θεωρεί ότι η μεγαλύτερη εμπειρία της ζωής της ήταν ο πόλεμος του 1940. Τα χρόνια της δοκιμασίας, όπως η ίδια τα ονομάζει, τα οποία, όμως, «ήταν γεμάτα ελπίδα, γιατί όλος ο κόσμος ήξερε τι ήθελε». Σε αντίθεση με τη σημερινή εποχή, εποχή ακροτήτων και θρησκευτικού φανατισμού. Κατά τη Ζακλίν ντε Ρομιγί, όλα αυτά θα είχαν αποφευχθεί «αν είχαμε αφήσει στους ανθρώπους την παιδεία που τους δίνουμε και την οποία αρνηθήκαμε... Μια παιδεία που τους έφερνε σε επαφή με τις μεγάλες στιγμές της ιστορίας, με τις μεγάλες ανα-

Μια γυναίκα με
τεράστια διδακτική
και συγγραφική
προσφορά, που
αποτελεί σύμβολο
ευγένειας και θαύμα
νεανικότητας. Η ντε
Ρομιγί αφιέρωσε
τη ζωή της στη
μελέτη του αρχαίου
ελληνικού κόσμου.

μονές, με τους ήρωες. Αν τους είχαμε αφήσει τη σχέση τους με την Αντιγόνη, τον Αχιλλέα, θα υπήρχε μια πνοή πιο δυνατή. Δεν λέω ότι αυτό είναι αγάπη για τη ζωή, ότι δίνει την ίδια ευχαρίστηση με ένα μπάνιο στο Σούνιο, είναι, όμως, κι αυτό μέρος της ζωής και πηγή θάρρους». Οι θέσεις αυτές εγείρουν μεγάλες συζητήσεις στη Γαλλία, όπου ο αντίλογος είναι έντονος από τους ανθρώπους που ζουν τα καθημερινά προβλήματα της εκπαίδευσης και πιστεύουν ότι η κλασική παιδεία είναι παρωχημένη για τα νέα παιδιά. Παρ' όλα αυτά, ένα τελευταίο κείμενο το οποίο συνέγραψε πρόσφατα η Ζακλίν ντε Ρομιγί μαζί με τον άλλο μεγάλο ελληνιστή Ζαν Πιέρ Βερνάν -μέσω του οποίου ζητούν να μην αίρεται η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στα σχολεία, όταν δεν συμπληρώνεται ο απαι-

τούμενος αριθμός μαθητών- έχει ήδη συγκεντρώσει 25.000 υπογραφές. Η διδακτική και συγγραφική προσφορά της Ζακλίν ντε Ρομιγί είναι τεράστια. Εκείνο που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι το φιλολογικό και μεταφραστικό έργο της. Ακόμα και οι αντίπαλοί της αναγνωρίζουν ότι της χρωστούν τη λαμπρή μετάφραση του Θουκυδίδη. Η Ζακλίν ντε Ρομιγί αποτελεί για όλους σύμβολο ευγένειας ψυχής και θαύμα νεανικότητας στην τρυφερή ηλικία των 86 χρόνων της.

Κ Α Θ Ρ Ι Ν Γ Κ Ρ Α Χ Α Μ (1 9 1 7 -)

Ε Κ Δ Ο Τ Ρ Ι Α

Μια τσαρίνα των μίντια

Κόρη του εκδότη Γιουτζίν Μέγιερ, με σπουδές στο Κολέγιο Βάσαρ και στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, η Γκράχαμ έγινε το 1939 μέλος της συντακτικής ομάδας της εφημερίδας του πατέρα της *Washington Post*. Το 1948, αυτή και ο σύζυγός της Φίλιπ Γκράχαμ αγοράζουν την εφημερίδα και το 1961 αποκτούν το *Newsweek*. Η Γκράχαμ αναλαμβάνει την ανατροφή των τεσσάρων παιδιών τους και τις κοινωνικές υποχρεώσεις της οικογένειας και δεν αναμειγνύεται με τις επιχειρήσεις. Όταν ο πρόεδρος και εκδότης της *Washington Post* και σύζυγός της Φίλιπ Γκράχαμ αυτοκτονεί, το 1963, κανείς δεν φανταζόταν ότι η 46χρονη Κάθριν θα έπαιρνε τα πράγματα στα χέρια της –και μάλιστα με τέτοιο πάθος και κουράγιο, ώστε θα μετέτρεπε την αναιμική τοπική εφημερίδα σε μία από τις πιο σημαντικές καθημερινές εφημερίδες παγκοσμίως. Και όμως, αυτό ακριβώς έγινε. Το

1971 δημοσιεύει αποσπάσματα από τα «Έγγραφα του Πενταγώνου», μια απόρρητη κυβερνητική μελέτη όπου περιγράφονται με λεπτομέρειες διάφορες παρασπονδίες των Αμερικανών στη Νοτιοανατολική Ασία, παρ' όλο που το υπουργείο Δικαιοσύνης του προέδρου Νίξον είχε μόλις διατάξει τη λήψη προσωρινών μέτρων κατά των *New York Times* για μια αντίστοιχη δημοσίευση. Ένα χρόνο αργότερα, η Γκράχαμ δίνει στους ρεπόρτερ της Καρλ Μπερνστάιν και Μπομπ Γούντγουορντ το πράσινο φως να προχωρήσουν την έρευνά τους για το σκάνδαλο Γουότεργκαϊτ, το οποίο είχε αρχίσει να διαφαίνεται. Τώρα πια αντιμετωπίζει ανοιχτά την εχθρότητα ισχυρών αντρών,

αλλά δεν κάνει πίσω. Η αποκάλυψη του σκανδάλου Γουότεργκαϊτ από την εφημερίδα και τα άρθρα όσο αυτό ξεδιπλώνονταν κατέληξαν σε ένα βραβείο Πούλιτζερ, το 1973. Το 1974, ο Νίξον παραιτείται. Ακολουθώντας, η Γκράχαμ προσπαθεί να καταπολεμήσει το σεξισμό, τη δυσπιστία των υπαλλήλων της, τη μνησικακία του κύκλου της και τις δικές της ενοχές, επειδή αφοσιώθηκε πλήρως στην καριέρα της. «Όποια επιλογή και να κάνει κανείς, το αντίτιμο είναι τεράστιο», *Ladies Home Journal*, 1984. Μέχρι το 1991, ωστόσο, οπότε αποχωρεί από την προεδρία της εταιρίας, η προσεκτική διαχείρισή της την έχει μετατρέψει σε μια αυτοκρατορία με κεφάλαιο 1,85 δισ. δολάρια, η οποία έχει στην κατοχή της και πολλούς τηλεοπτικούς σταθμούς σε όλη τη χώρα και θεωρείται blue chip. Το 1998, στα 80 της, η απίστευτη αυτή κυρία, που άργησε να ανθήσει, πρόσθεσε άλλο ένα επίτευγμα στη συλλογή της. Η αυτοβιογραφία της *Personal History* κέρδισε το βραβείο Πούλιτζερ.

Η Γκράχαμ
«έγραψε ιστορία»
την εποχή του
σκανδάλου
Γουότεργκαϊτ.
Καταπολεμώντας τις
προκαταλήψεις του
ίδιου του εκδοτικού
χώρου, χτίζει μια
θαυμαστή
αυτοκρατορία.

ΑΝΑΪΣ ΝΙΝ (1903 - 1977)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Προκλητική και αμφιλεγόμενη

Η Αναΐς Νιν έλεγε ότι υπάρχουν δύο τρόποι για να κρατήσεις ημερολόγιο: είτε να ζήσεις μια μέρα και να την περιγράψεις σε πέντε λεπτά είτε να ζήσεις πέντε λεπτά και να χρειαστείς μια μέρα για να τα περιγράψεις. Μπορεί κανείς να φανταστεί προς τα πού έκλινε εκείνη. Πολλές γυναίκες έγραψαν ημερολόγιο, αλλά το προσωπικό ημερολόγιο της Αναΐς Νιν αποτελεί την επιτομή του είδους. Η ίδια το περιέγραφε ως «το χάσις μου, το όπιό μου, το φάρμακό μου και το βίτσιο μου». Από τις δεκαπέντε χιλιάδες δακτυλογραφημένες σελίδες που άφησε με το θάνατό της το 1977, ένας πρώτος τόμος είχε ήδη κυκλοφορήσει το 1966 στις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλοι πέντε ακολούθησαν. Παρ' ότι η Αναΐς Νιν έγραψε πολλά μυθιστορήματα και διηγήματα, τα οποία, ενδεχο-

μένως, θαύμαζαν οι άνθρωποι των γραμμάτων της επο-

χής της, μόνο μετά τη δημοσίευση του πρώτου τόμου του *Ημερολογίου* της αναγνωρίστηκε η αξία της ως συγγραφέα. Κόρη διάσημου Ισπανού πιανίστα και συνθέτη, η Αναΐς, γεννημένη το 1903, έζησε τα πρώτα χρόνια της ζωής της στη Γαλλία. Μετά, οι γονείς της χώρισαν και πήγε στις Ηνωμένες Πολιτείες με τη μητέρα της. Στα 11 άρχισε να γράφει στο προσωπικό της ημερολόγιο σημειώσεις, τις οποίες απήυθινε στον πατέρα της. Όσα έργα δημοσιεύει στη συνέχεια, με πρώτο το δοκίμιο «Ντ.Χ. Λόρενς: Μια ερασιτεχνική μελέτη», αλλά και τα μυθιστορήματα και τα διηγήματά της, προσέρχονται όλα από τα κρυμμένα αυτά τετράδια, που γι' αυτή είναι η βάση της αληθινής ζωής της. Το *Ημερολόγιο*, όμως, αποτελεί μία ακόμα μαρτυρία για τους δεσμούς μεταξύ γυναικείας φύσης και δημιουργικότητας. Ωστόσο, το έργο της αποτελεί στο σύνολό του και μια ενδιαφέρουσα τοιχογραφία της καλλιτεχνικής και λογοτεχνικής ζωής του Παρισιού από το 1931, όταν ξεκινούν τα ημερολόγια, και ύστερα. Το *Ημερολόγιο* αρχίζει όταν η Αναΐς Νιν είναι 28 χρόνων. Ζει στη Λουβιέν, κοντά στο Παρίσι, και κάνει παρέα με τον Αντονέν Αρτό, τον Ότο Ρανκ - κοντά στον οποίο κάνει ψυχαναλυτικές σπουδές - και το ζεύγος Χένρι Μίλερ και Τζουν, τους οποίους βοηθάει να εγκατασταθούν στο Παρίσι. Μια

θεαλλώδης σχέση εκτυλίσσεται και με τους δύο. Γράφει την εισαγωγή στον *Τροπικό του Καρκίνου*, το 1934. Παντρεύεται έναν Αμερικανό τραπεζίτη, τον Χιου Γκάιλερ, και διχάζεται ανάμεσα στο γράψιμο και στις κοσμικότητες. Φινετσάτη, με διάφανο δέρμα, αλαζονική, με επίγνωση της ομορφιάς και της κομψότητάς της, απολαμβάνει το θαυμασμό και δεν διστάζει σε ένα μπαλ μασκέ να φορέσει ένα κοστούμι ανοιχτό στο στήθος. Παρ' ότι στο *Ημερολόγιό* της παρουσιάζεται φειδωλή σε αναφορές στην ερωτική της ζωή, εκδόθηκε μετά το θάνατό της το αμφιλεγόμενο *Δέλτα της Αφροδίτης: Ερωτικά, μια συλλογή ανέκδοτων ερωτικών κειμένων*, που είχε γράψει σε περίοδο οικονομικής δυσχέρειας, έπειτα από παραγγελία ενός μυστηριώδους Αμερικανού συλλέκτη, ο οποίος πρέσβευε το δόγμα «περισσότερο σεξ και λιγότερη ποίηση». Πέρα από αξιολογικές αποτιμήσεις, ως πρόσωπο συγκέντρωσε μόνο το θαυμασμό.

Πολλές γυναίκες έγραψαν ημερολόγιο, αλλά το προσωπικό ημερολόγιο της Αναΐς Νιν αποτελεί την επιτομή του είδους. Ήταν το ναρκωτικό και το βίτσιο της, λέει η ίδια.

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΟΒΟΥΑΡ (1908 - 1986)

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Η συγγραφέας της «Βίβλου του φεμινισμού»

Όταν πέθανε, τον Απρίλιο του 1986, στα 78 της χρόνια, ένα πλήθος δέκα χιλιάδων ανθρώπων συνόδεψε τη σορό της μέχρι το νεκροταφείο της Μονμάρτης, όπου έξι χρόνια πριν, Απρίλιος και πάλι, είχαν θάψει το σύντροφό της, το φιλόσοφο Ζαν-Πολ Σαρτρ. Μια φωνή έκοψε στα δύο τη σιωπή: «Γυναίκες, της οφείλετε τα πάντα». Με αυτή την κραυγή, τα πλήθη αποχαιρέτησαν τη φιλόσοφο και συγγραφέα, η οποία τόσο επηρέασε τις μεταπολεμικές γενιές των γυναικών σε όλο τον κόσμο. Ήταν 1949 όταν κυκλοφόρησε *Το δεύτερο φύλο*, το βιβλίο που έδωσε μια νέα πνοή στο γυναικείο κίνημα του 20ού αιώνα. Με το αξίωμα «δεν γεννιέσαι γυναίκα, γίνεσαι», η Σιμόν ντε Μποβουάρ αποκάλυψε πως η πηγή της κατωτερότητας της γυναίκας δεν βρίσκεται στο φύλο της, αλλά στην κοινωνία, που τη μεταμορφώνει σε υποδεέστερο πλάσμα, στην υπηρεσία των άλλων.

Το δεύτερο φύλο θεωρήθηκε από το κατεστημένο των πολιτικών και των διανοούμενων ως «η μέγιστη ύβρις». Την αποκάλεσαν πορνογράφο και σουφραζέτα της σεξουαλικότητας, ο Αλμπέρ Καμί δήλωνε αγανακτισμένος «αυτό το βιβλίο ατιμάζει τους Γάλλους» και ο Φρανσουά Μοριά αναφωνούσε περιφρονητικά: «Τώρα ξέρουμε τα πάντα για τον κόλπο της συγγραφέως». Πιστή στις διακηρύξεις της, αρνήθηκε το γάμο και τα παιδιά και μαζί με το σύντροφό της, τον Ζαν-Πολ Σαρτρ, έναν από τους σημαντικότερους διανοούμενους του αιώνα, διήνυσαν πενήντα ένα χρόνια μιας αντισυμβατικής σχέσης, που μόνο ο θάνατος μπόρεσε να διαλύσει. Γνωρίστηκαν στη Σορβόνη, όπου σπούδαζαν φιλοσοφία, και ρίχτηκαν στην περιπέτεια μιας ελεύθερης και ανοιχτής, πνευματικής και ερωτικής σχέσης. Μαζί διατύπωσαν τις βασικές αρχές του υπαρξισμού, ενός φιλοσοφικού συστήματος που βασίζεται στην ελευθερία της επιλογής. Καθένας είχε το σπίτι του, αλλά εκτός από αυτό μοιράζονταν τα πάντα, ακόμα και τις παράλληλες σχέσεις, τις οποίες διηγούνταν ο ένας στον άλλο «για να περισώσουμε την αναγκαία αγάπη μας». Στη θρυλική αλληλογραφία τους, ο Σαρτρ της υπενθύμιζε: «Σου ήμουν πάντα πιστός, με τον τρόπο μου». Για την ντε Μποβουάρ, ο Σαρτρ ήταν «μια αδελφή ψυχή στην οποία βρήκα –παράφορα και πυρακτωμένα– όλα μου τα πάθη». Γύρω τους σχηματίστηκε μια μεγάλη «οικογένεια» από εραστές και ερωμένες, που όλο πλάτανε, και παρά τις περίπλοκες ερωτικές σχέσεις, οι οποίες δημιουργούνταν μεταξύ τους, συνυπήρχαν αρμονικά. Άλλωστε, η συγγραφέας της *Καλεσμένης*, της *Δύναμης των πραγμάτων* και των *Μανδαρινών* (που σόκαρε με τις τολημηρές περιγραφές της σχέσης της με τον Αμερικανό συγγραφέα Νέλσον Άλγκρεν) δεν έκρυψε ποτέ πόσο τη σαγήνευαν οι γυναίκες. «Είμαι του φύλου μου και δεν είμαι», έγραφε υπερασπιζόμενη τη συνθήκη της λεσβιακής επιλογής. Αδάμαστη, άμεση και ειλικρινής, ταξίδευε παντού, πασχίζοντας να βρίσκεται εκεί όπου πλάθονταν τα γεγονότα, να μετέχει στα δράματα, να κατακτά τη γνώση του κόσμου και του τρόπου με τον οποίο ζουν οι γυναίκες σε αυτόν και να τη μεταμορφώνει σε μυθιστόρημα ή φιλοσοφικό δοκίμιο. Παρέμεινε στρατευμένη στην Αριστερά και στο γυναικείο κίνημα. Πήρε ενεργό μέρος στη γαλλική αντίσταση και το 1945 ίδρυσε, μαζί με τον Σαρτρ, το *Les temps modernes*, ένα από τα σημαντικότερα μεταπολεμικά αριστερά περιοδικά. Επίσης, ίδρυσε την ομάδα Choisir (Επιλογή), η οποία πρωταγωνίστησε στη μάχη για το δικαίωμα των γυναικών στην άμβλωση. Βρέθηκε στο πλευρό των φοιτητών και των εργατών το Μάη του '68. Και με την πεποίθηση ότι «η ανταρσία έχει πάντα δίκιο», τάχθηκε υπέρ του πολέμου για την ανεξαρτησία της Αλγερίας από τη Γαλλία, αγωνίστηκε για να σταματήσει η γαλλική και αμερικανική ανάμειξη στο Βιετνάμ, γοητεύτηκε από τον Κάστρο, τον Τσε, τον Μάο και στήριξε κάθε μάχη για κοινωνική ελευθερία. Κάποιες στρατευμένες φεμινίστριες δεν της συγχώρεσαν που δεν κήρυξε τον πόλεμο στους άντρες. Μα εκείνη ένιωθε ευτυχής που δεν φοβήθηκε να καλέσει τους άντρες να συστρατευτούν για την κοινή τους απελευθέρωση. Και τους αγάπησε με πάθος.

Η ντε Μποβουάρ, η πιο σημαντική εκπρόσωπος των γαλλικών γραμμάτων στον 20ό αιώνα, έδωσε πλούσιο θεωρητικό έργο και δυναμικό παρών στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες.

AVORTEMENT
ET CONTRACEPTION
LIBRES ET GRATUITS
MOUVEMENT DE LIBERATION DES FEMMES
B.P. 1MA 370-13 Paris